

С. Сас // Шляхи вдосконалення роботи Апарату Верховної Ради України – пріоритетні кроки (Матеріали семінару у Верховній Раді України, 23 листопада 2010 р.). – К., 2010. – С. 16–25.

22. Швець М. Системна інформатизація законотворчого процесу : сучасність, зручність, прозорість / М. Швець, І. Здзеба // Віче, 2005. – № 3(156). – С. 39–42.

23. Шевчук Ю. Роботу парламенту буде модернізовано / Ю. Шевчук // Голос України. – 2015. – № 176. – 16 с.

24. Шосте опитування народних депутатів України : звіт / Програма сприяння парламенту України – П. – К., лютий – квітень 2009. – 37 с.

Рагуліна К. ¹

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ТА ЇХНЯ РОЛЬ В ПРАВОВІЙ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС

В контексті досягнення стратегічної мети України – входження до складу об'єднаної Європи – важливим завданням, яке постає перед державою і суспільством в цілому є адаптація вітчизняного законодавства до законодавства ЄС, що зумовлює необхідність реформування вітчизняної правової системи. Шлях до правової інтеграції вимагає від України реалізації низки важливих завдань, серед яких насамперед слід виділити наступні: реальне забезпечення та захист основних прав та свобод людини, утвердження верховенства права, становлення й розвиток громадянського суспільства, розбудова демократичної, соціальної і правової державності. Успішна реалізація цих завдань неможлива без сприйняттям цих ідей на рівні правової свідомості як окремого індивіда, так і їх груп та суспільства в цілому. Цей процес, зокрема, передбачає повномасштабне реформування правової системи України на основі корекції усталеної системи правових цінностей в напрямку сприйняття не властивих для вітчизняної правової культури принципів і стандартів, що утвердилися на загальноєвропейському рівні після буржуазних демократичних революцій, а особливо в результаті діяльності європейських регіональних організацій і насамперед Європейського Союзу [17].

¹ Молодший науковий співробітник НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України

Місце правових ідеалів у житті суспільства, реальні здобутки держави у сфері захищеності прав і свобод людини розкриває правова культура. На думку І. В. Яковюка, правова культура являє собою систему правових цінностей, ідей, поглядів, що невпинно формуються у процесі історичного розвитку суспільства і є відображенням прогресивних досягнень минулого й сьогодення [15]. Обґрунтованість такого підходу до визначення сутності і змісту правової культури впливає з того, що визначення ціннісних характеристик дозволяє відмежувати правову культуру від правових явищ регресивного та протиправного характеру.

Процес постійного розширення Європейського Союзу, а також сприйняття вироблених ним правових стандартів країнами-сусідами, що прагнуть стати країнами-кандидатами, і навіть країнами, які не прагнуть набути членства в ЄС, приводить до того, що право ЄС поступово, закономірно та об'єктивно виходить за межі власно Європейського Союзу, впливаючи на правові системи сусідніх держав, зокрема й України [15; 16].

Цінності права, що складають своєрідне «ядро» правової культури, як правові ідеали не залишаються лише елементом панівної правосвідомості, але й стверджуються у правових принципах, які насамперед закріплені в конституціях і законах держави [1, с. 109; 8]. З моменту здобуття незалежності Україна закріпила основоположні правові й політичні цінності-принципи, що властиві для будь-якого демократичного суспільства. Це верховенство права, визнання люди вищою соціальною цінністю, непорушність прав і свобод людини, поділ влади, незалежний й ефективний суд тощо.

І. В. Яковюк вважає, що досить швидко опанування вітчизняною конституційною теорією і практикою прогресивних надбань в сфері конституційного будівництва зумовлено потенційною здатністю української правової культури до сприйняття прогресивних правових цінностей і порівняно швидкої їх адаптації в життя, що простежується на протязі багатьох століть. Близкість вітчизняного права саме до правової культури країн західної Європи пояснюється передусім спільністю політичної і правової думки європейських народів. Правосвідомість вітчизняних правознавців значною мірою формувалася під впливом римських правових традицій і образу мислення, а юридична наука традиційно використовує словник, категорії, класифікації, концепції, інститути римського права, та права країн континентальної Європи. Кожна спроба Україна

вибороти незалежність, створити власну державу, зазначає дослідник, супроводжувалася теоретичним обґрунтуванням певної моделі державності, яка завжди виступала запереченням ідеології державотворення тієї країни, до складу якої вона входила, і навпаки, відповідала прогресивним тенденціям загальноєвропейського розвитку [17, с. 32–33].

Однак, попри сприйняття і конституційне закріплення вітчизняною правовою доктриною базових принципів конституційного ладу європейських держав і ключових засад організації й здійснення влади в Європейському Союзі, ми зрештою чомусь досі маємо недостатньо ефективне законодавство, яке навіть після 25 років інтеграції України до ЄС все ще залишається не повною мірою адаптованим до законодавства Євросоюзу (з моменту підписання Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами в Україні було ухвалено значний масив нормативно-правових актів, що стосуються адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Попри це слід визнати, що багато з цих актів містили суперечливі або застарілі положення), а діяльність державних структур щодо його здійснення викликає справедливі й обґрунтовані нарікання не лише на рівні українського суспільства, але й інституцій ЄС, урядів провідних європейських держав [13; 14]. Як наслідок, важко не помітити ті значні відмінності, які існують між провідними державами ЄС і Україною, яка зіткнулася зі складними проблемами імплементації не властивих традиційному улаштуванню життя юридичних форм та інститутів і ще досі відчуває вплив радянської правової системи [17, с. 32]. Як зарубіжні експерти, так і вітчизняний законодавець не завжди усвідомлюють той факт, що формальне закріплення властивих західній правовій культурі принципів і стандартів не призводить до її автоматичного сприйняття на рівні свідомості не лише пересічних громадян, але й державних службовців.

Безумовно, слід погодитися з думкою А. В. Павловської-Кравчук, відповідно до якої правова культура зберігає, селекціонує, генерує і одночасно ретранслює на всі сфери правового життя суспільств набуті правові цінності. Але вона не може існувати окремо від правосвідомості суспільства та окремих індивідів. І якщо деформація правової свідомості залишається все ще нагальною проблемою українського суспільства, то це неминуче позначається і на правовій культурі, на якісному стані правової системи, адже правосвідомість і правова культура органічно пов'язані між собою та правом як соціальним цілісним інститутом, із

закономірностями його виникнення, із функціонуванням та розвитком, а також правотворчістю та правозастосуванням, іншими аспектами правового життя суспільства [9, с. 153].

Виходячи зі змісту угод ЄС про партнерство і співробітництво з третіми державами, зокрема Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, можна констатувати, що вони стосуються достатньо широкого кола сфер правового регулювання. Сфера їх дії глибоко проникає у внутрішню політику та законодавство сторін, що вимагає від уряд України здійснення далекосяжних зусиль з адаптації внутрішнього законодавства в різних напрямках [14, с. 40]. Однак, здійснити таку адаптацію вітчизняному законодавцю не просто, оскільки, як зазначає І. В. Яковюк, адаптація практично призводить до перенесення певної частини актів вказаного наддержавного об'єднання до правової системи іншої країни, яка функціонує за своїми унікальними закономірностями. Відтак вітчизняний законодавець не завжди може об'єктивно врахувати всі юридичні тонкощі відповідного компоненту *acquis communautaire*, включаючи чітке розуміння юридичної термінології, що використовується в ньому, причини його прийняття та особливості реалізації. Як наслідок – можливою є ситуація, за якої може відбуватися перекручення змісту національних норм, що підлягають адаптації [17, с. 36–37].

Серед інших, не менш важливих, проблем реформування правової системи України необхідно виділити відсутність ефективного механізму імплементації чинних правових норм. Головна проблема, яка дісталася Україні з минулих часів, полягає не в підготовці, а у виконанні нового законодавства. Прийняття значної кількості гарних законів, нажаль, не означає їх втілення на практиці [18, с. 53].

формування правової демократичної держави неможливо без здобутків правової та громадянської культур. Правова культура, як суспільний феномен є неодмінною умовою динамізації трансформаційних процесів у напрямі формування в Україні правової держави і громадянського суспільства. Ні правопорядок, ні суспільний устрій не можуть бути тривкими, якщо вони не отримують собі підпори в суспільній правосвідомості [12].

Сучасний напрям розвитку вітчизняної правової культури сприяє становленню тих духовних цінностей особи і суспільства в цілому, які

сприятимуть становленню громадянського суспільства, розбудові демократичної, соціальної, правової держави, інтеграції України у правовий простір об'єднаної Європи. Закріплені в Конституції України правові цінності, норми та принципи відповідають приписам міжнародного і європейського права, а отже мають важливе значення для продовження конституційно-правової реформи. Разом з тим слід зазначити, що потреба у модернізації вітчизняної правової системи задля забезпечення можливості її інтеграції у правовий простір об'єднаної Європи обумовлює потребу в удосконаленні Конституції України в частині удосконалення судової влади, яка має забезпечити реальний захист прав і свобод людини і громадянина відповідно до європейських стандартів [2; 4; 6; 7; 11]; місцевого самоврядування [10]; територіального і адміністративного устрою [3]. У процесі опрацювання пропозицій стосовно внесення змін і доповнень до Основного закону необхідно слідкувати, щоб запропоновані зміни не зруйнували правову систему нашої держави. Потрібно забезпечити органічну єдність усього конституційного масиву, що гарантуватиме узгоджений розвиток Конституції України і поточного законодавства.

Література:

1. Береза Н. В. Правові цінності та принципи як основоположні засади розвитку кримінального права України / Філософські та методологічні проблеми права. – 2011. – № 1. – С. 106–114.
2. Битяк Ю. П., Яковюк І. В. Права і свободи людини в умовах глобалізації // Філософія права і загальна теорія права. – Право України. – 2013. – № 2. – С. 80–93.
3. Бодрова І. І. Європейський досвід удосконалення адміністративно-територіального устрою // Європейський досвід удосконалення місцевого самоврядування. – Х. : Оберіг, 2012. – С. 5–36. – (Серія «Наукові доповіді»; вип. 3).
4. Дашковська О. Р., Ісакова В. М. Правова свідомість як елемент правової реальності // Проблеми законності. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2009. – Вип. 103. – С. 239–241.
5. Загальна теорія держави і права: Підручник; За ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. – Х.: Право, 2009. – 584 с.
6. Ісакова В. М. Право на правову допомогу як елемент принципу доступності правосуддя // Форум права. – 2012. – № 4. – С. 404–410.

7. Ісакова В. М. Право на правову допомогу в системі прав людини // Вісн. Акад. прав. наук України. – Х. : Право, 2012. – №4(71). – С. 337–345.

8. Морозов В. А. Принципы западноевропейской правовой культуры : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Вячеслав Анатольевич Морозов. – М., 2009. – 26 с.

9. Павловська-Кравчук В. А. Вплив правового менталітету на правову культуру та характер правового мислення // Громадянське суспільство і права людини : матеріали міжнар. наук.-практ. семінару, м. Харків, 9 груд. 2010 р. – Х. : НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування, 2010. – С. 153–154/

10. Сербогіна С. Г. Напрямки вдосконалення конституційного регулювання системно-структурної організації місцевого самоврядування в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cau.in.ua/ua/activities/reports/id/naprjamki-vdoskonalennja-konstitucijnogo-reguljuvannja-sistemno--614/>

11. Сербогіна С. Використання практики Європейського суду з прав людини як перспективний напрям оптимізації конституційного судочинства // Вісн. Конституц. Суду України. – 2005. – № 6. – С. 41–46.

12. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підруч. ; пер. з рос. – Х. : Консум, 2006. – 656 с.

13. Трагнюк О. Я. Адаптація права України до права ЄС як складова механізму євроінтеграції // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – Х. : Право, 2005. – Вип. 10. – С. 139–141.

14. Яковюк І. Адаптація і гармонізація законодавства в умовах інтеграції: проблема співвідношення // Вісн. Нац. акад. прав. наук України. – Х. : Право, 2012. – № 4. – С. 29–42.

15. Яковюк І. Правова культура і її вплив на розвиток правової системи // Вісн. Акад. правових наук України. – Х. : Право, 2008. – № 1(52). – С. 43–56.

16. Яковюк І. В. Правова культура в умовах глобалізації та європейської інтеграції // Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. праць. – Х. : Право, 2007. – № 13. – С. 3–16.

17. Яковюк І. В. Правова політика України в умовах європейської інтеграції // Правова політика України : концептуальні засади та механізми формування : зб. матеріалів наук.-практ. конф., м. Київ 5 груд. 2012 р. / за ред. О. М. Рудневої. – К. : НІСД, 2013. – С. 32–37.

18. Заєць А. П. Законодавча правова політика в Україні: наближення до сутності права та забезпечення його верховенства // Правова політика України : концептуальні засади та механізми формування : зб. матеріалів наук.-практ. конф., м. Київ 5 груд. 2012 р. / за ред. О. М. Рудневої. – К. : НІСД, 2013. – С. 53–61.